

Hizmetin 550 Günü **4** | İzmir Depremi: Dayanışmanın Gücü **8** | Tunç Soyer ile Söyleşi: Geleceğin İzmir'i **12** | Yeşilova Höyüğü **18**
İzmir Otogarı **22** | Hey İzmirli! **24** | Mural İzmir: Sanat Duvarı **25** | İzmir Zamanı **26** | Başka Bir Tarım Mükün: Seferihisar **28**
Seydiköy'de Büyük Miras **32** | Expo 2026 **34** | Mavişehir'e Yeni Proje **35** | İzdeniz Büyüyor **36** | Peynircioğlu Deresi'ne Ekolojik Koridor **38**

Bir Ortak Akıl Çağrısı #izmirzamanı

Hizmetin 550 Günü
Geleceğin İzmir'ine Doğru
sayfa: 4

İzmir Depremi
Dayanışmanın Gücü
sayfa: 8

Seferihisar
Başka Bir Tarım Mükün
sayfa: 28

YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ / BORNOVA EN ESKİ İZMİR

İzmir'in ilk sakinleri tam 8.500 yıl önce Yeşilova Höyüğü'nde yaşıyordu, yani Bornova Ovası'nın ortasında. Üreterek ve ticaret yaparak bin yıldan daha fazla yaşadılar, tarih yazdılar. O tarih, şimdi yeniden ortaya çıkarılıyor.

Yazı: **DOÇ. DR. ZAFER DERİN** *Yeşilova Höyüğü Kazı Başkanı, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Kurucu ve Yürütücüsü*
Fotoğraflar: **YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ KAZI ARŞİVİ**

İZMİR, 8.500 yıldır yerleşik yaşamın kesintisiz sürdüğü nadir şehirlerden biridir. Bugün İzmir'in merkezinde, bu büyük metropolün ortasında, ilk İzmirliğin 8.500 yıllık izlerini, onların kültür ve yaşama biçimlerini anlamamıza imkân veren yerleşimin kalıntılarını görebilirsiniz. **O ilk yerleşimden bugüne, İzmir'in katman katman nasıl geliştiğini izleyebilir; Neolitik Çağ'dan bugüne bir zaman yolculuğuna çıkabilirsiniz.**

Kentin tarihini değiştiren Yeşilova Höyüğü'ndeki ilk kazılar 2005 yılında İzmir Arkeoloji Müzesi-Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ortak çalışması olarak başlatıldı.

Yeşilova Höyüğü kazı alanı (üstte). Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, ziyaretçilerin ilk İzmirliğin tarihini ve kültürünü öğrendiği eğitim ağırlıklı, deneysel bir alan olarak hizmet veriyor (sağda).

Çalışmalar 2008 yılından itibaren, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Bornova Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Ege Üniversitesi'nin desteğiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Ege Üniversitesi adına Doç. Dr. Zafer Derin başkanlığında sürdürülüyor.

Yeşilova Höyüğü İzmir'in en eski yerleşim alanı. **İzmir'in ilk sakinleri, günümüzden 8.500 yıl önce tarih öncesi dönemde Yeşilova Höyüğü'ne yerleşmiş, daha sonra Yassitepe'de (Forum Bornova'nın önünde), Eski Smyrna-Bayraklı ve Yeni**

Smyrna-Agora'da gelişimini sürdürmüş.

Zira, Höyük'teki ilk yerleşim, MÖ.6500 yılları civarında Neolitik Çağ'a uzanıyor. Bu dönem, İzmir'in ilk toplumunun en basit şekliyle dağlardaki mağara ve kaya sığınaklarından düze inip, tarım ve hayvancılık yaparak bir topluluk halinde yerleşik yaşama geçtiği dönemdir.

Deniz seviyesinin günümüzden 20-30 metre kadar aşağıda olduğu bu dönemde, yangın ve sel gibi felaketlerden sonra her seferinde inşa etmek zorunda kaldıkları yerleşim alanında, bu en eski İzmiriler, çoğunlukla birbirlerinden ayrı kırma çatılı evlerde, üreterek ve ticaret yaparak bin yıldan daha fazla yaşamışlar. **Güneş şeklinde mühürlere sahip bu organize toplum ticari olarak Yunanistan'ın Melos Adası ile ilişki kurmuş ve bir Egeli olarak barış içinde yaşamış.** Günlük yaşam içinde tarımın yanı sıra hayvancılığın önemli bir yer tuttuğu, hayvan derilerini işleyen topluluğun, dokumacılık, çanak çömlek ve taş alet yapımıyla ilgili atölyelere sahip olduğu anlaşıyor. Ele geçen taş ve kemik aletler özellikle bu alanda yetiştirilip kesilen ve avlanan hayvanların derilerinin işlendiğini yani bir deri işleme alanı olduğunu, bulunan dokuma tezgâhı ağırlıkları da dokumacılık yapıldığına işaret ediyor.

Evlerin içinde ve çevresinde bulunan midye kabuklarıyla çipura gibi balık kemikleri de besin üretiminde balıkçılığın önemli bir yeri olduğunu işaret ediyor. Ele geçen balık ağı ağırlıkları ilk Egeli balıkçıların izlerini taşıyor.

Yeşilova Höyüğü kazısından çıkarılan gaga ağızlı testilerin tarihi 5 bin yıl öncesine uzanıyor.

Çanak çömlek, mühür, tunç balta, iğne gibi eşyalar üreten ilk İzmiriler, Troya kültürü kadar zengin bir yerleşim kurmuştu.

İzmir'in son temsilcisi "zoza"nın ölümüne kadar Anadolu'da panter nüfusunun en yoğun olduğu bu topraklarda yaşayan ilk İzmiriler, çevrelerinde yaşayan yabani hayvan türleri içinde panter ve ayı gibi hayvanları kutsallaştırarak onlara saygı duyan bir toplum olarak dikkat çeker.

Toplunun bir başka özelliği de dinsel inanışlarında gizliydi. Anadolu'da belirgin olan Ana tanrıçaya inanç burada da güçlüydü. **Çatalhöyük'te olduğu gibi bu alanda da bulunan doğurganlığın ve üremenin simgesi ana tanrıça heykelcikleri bu inancı yansıtıyor.** Bebekler doğduğu günden itibaren sap kısmı ana tanrıça bacağı şeklinde olan

Yeşilova Höyüğü kazı alanında çalışan arkeologlar, buradaki eserlere zarar vermemek için fırça ve malalarla hassas bir çalışma yürütüyor.

pişmiş toprak kaşıklarla beslenip, sağlıklı büyümeleri isteniyordu.

Yeşilova'nın MÖ.5700'de terk edilmesinden yaklaşık 300 yıl sonra, Bornova Ovası'na yeni toplulukların gelmeye başladığı ve Yeşilova Höyüğü'nün kuzeybatısındaki Yassitepe Höyüğü'ne (Forum Bornova'nın önünde) yerleştikleri anlaşıyor. Günümüzden 5 bin yıl önce Tunç Çağı'nda yerleşimciler, Yassitepe Höyüğü'nün bulunduğu alanda bronz kullanıyordu, savunma duvarlarıyla dış saldırılara karşı korunaklı uzun evlerden oluşan Troya kültürü kadar zengin bir yerleşim kurmuşlar. Binlerce çanak çömleğe, mühre, tunç balta, iğne gibi eşyalara sahip bu yerleşim, MÖ.2800 civarındaki bir depremle yıkılana dek üst üste sekiz kez yeniden inşa edilmiş. Herodot'un da dediği gibi "Smyrna'nın gül ve bal kokulu Moskhatos (misket)" üzümünün

de yetiştiği topraklara ve üzüm kalıntılarına sahip Yassitepe Höyüğü'nde yerleşim, Roma dönemine kadar kesintilerle devam etmiştir.

Hiçbir kentte olmadığı kadar derin bir tarihe ve zengin arkeolojik kalıntılara sahip Yeşilova Höyüğü, arkeolojik kazılarla ortaya çıkan buluntuları sayesinde, kentin içinde yaşayan bir tarih-kültür alanı haline dönüştü. Bu anlamda höyüğün yanında, mimari yarışma projesi sonucuna göre Bornova Belediyesi tarafından inşa edilen "Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi", ziyaretçilerin 8.500 yıl önceki ilk İzmirli'lerin tarihinin ve kültürünü öğrendiği eğitim ağırlıklı, deneysel bir alan olarak 2014 yılından itibaren hizmet vermeye başladı. İzmir'in Türkiye'ye örnek projelerinden, benzeri olmayan bu merkez eğitim ve turizm bakımından tarih ve kültürümüze yeni bir bakış açısı kazandırıyor. Ziyaretçi merkezinde bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmalarda,

Bundan 8.500 yıl önce Bornova'nın ortasında yaşayan ilk İzmirli'ler, hayvan derileri işliyor, dokumacılık, çanak çömlek ve taş alet yapımıyla uğraşıyordu. Bugün kazı alanından çıkarılan kalıntılar şöyle: Yeşilova Höyüğü'nde ele geçen kum midyesi kabukları (sol üstte), 5 bin yıl önceye ait "nakışlı kaplar" (sağ üstte), 8 bin yıl önceye ait dokuma tezgahı ağırlıkları (sol altta), 8 bin yıllık atölyelerde ele geçen serpantin ve yeşim taşından yapılmış baltalar (sağ alt köşede).

Yassitepe'de kapların içinde ele geçen günümüzden 5 bin yıl öncesine ait üzüm çekirdekleri İzmir'in ilk bağcılığına ilişkin bilgi veriyor. Bunlar Bornova misket üzümünün ataları...

kentin tarihöncesi yerleşimini ve arkeolojik alanda ortaya çıkan bulguları topluma aktif bir sunum yöntemiyle aktarılması hedefleniyor.

Yeşilova Höyüğü ve hizmete giren bu merkezle birlikte Bornova'yı yaşam ve kültür kenti haline getirdi. **Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi,**

sergileme formatıyla turistik avantajlar sağlayarak, İzmir'de kültürel-ekonomik kalkınmaya katkı sağlıyor ve Bornova'yı çekim merkezine dönüştürüyor. Eğer arkeologlar rehberliğinde, 8.500 yıllık İzmir'in tarihini öğrenmek ve kalıntılarını görmek için "zaman yolculuğu" yapmak istiyorsanız, kullanılmış bir pil getirmeniz yeter...

NEOLİTİK DÖNEM VE TARIM DEVRİMİ

Neolitik Dönem, insan topluluklarının yaşam biçimini radikal biçimde değiştiren bir süreç. Bu dönem dünyanın farklı coğrafyalarında farklı şekillerde yaşandı ve genelde bu köklü değişimler "Neolitik Devrim" olarak adlandırıldı.

Milattan önce 10 bin yılından sonra artan hava sıcaklığıyla değişen iklim koşulları hızla Özyazma'da ve Anadolu'da etkili olmaya başladı. Bitki örtüsünün çeşitlenmesi ve hayvan sürülerinin nehir boylarındaki ortamlara kaymasıyla birlikte önceleri göl kıyılarında yaşayan göçebe avcı-toplayıcı topluluklar, nehir boylarına taşınmaya ve ilk kez yerleşik düzene geçmeye başladı. Buna bağlı olarak, tarımın başlangıcında yabani emmer, einkorn buğdayları, çavdar, arpa ve büyük tohumlu baklagillerin, uygun doğa koşulları içinde avcı-toplayıcı insan toplulukları tarafından hızlıca evcilleştirilmelerine olanak sağladı. Değişen çevre koşullarına deneme yanılma yoluyla uyum sağlayan insanlık, özellikle tahılları evcilleştirmeye başlamasıyla tarımsal üretime yöneldi ve yerleşik hayata geçti.

Bundan önceki dönemlerde milyon yılı geçen insan yaşamında, değişim süreci çok yavaş gerçekleşmiştir. Bu nedenle, Neolitik Dönem yeni arayışların olduğu, günümüz kültürünü oluşturan öğelerin tümünün sürekli olarak biçim değiştirdiği çok dinamik bir süreçtir. İnsanlığın tarihi gelişim sürecinde ilk önemli kırılma noktasını oluşturan bu yeni yaşam şekli, avcı ve toplayıcı toplumları giderek üretici konumuna

getirmiş, göçebeliği terk etmelerine ve dolayısıyla yıl boyunca iskân edilen ilk sürekli yerleşmeler kurmalarına zemin hazırlamıştır. Neolitik yaşam şekli, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden komşu bölgelere ihraç edilmiş ve zamanla Batı Anadolu üzerinden Güneydoğu Avrupa'ya kadar yayılmıştır.

Yerleşik yaşam ve artı ürün ile daha kolay beslenme yollarının öğrenilmesi, doğal olarak nüfusun artışına yol açtı. Anadolu'da yerleşik köy yaşamına geçiş, artık yerleşik ve büyüyen

topluluklar arasındaki anlaşmazlıkların çözümlenmesi ve topluluğun bir bütün olarak hareket edebileceği bir ortam sağlanması için yeni toplumsal kurumların ortaya çıkmasına neden oldu. Göbeklitepe gibi anıtsal nitelikteki özel yapıların ortaya koyduğu sembolizm ve inancın, toplumsal kurumlarla birlikte toplumu birleştirici bir unsur olduğunun göstergesi. Bu durum, Neolitik dönem yerleşimlerini yalnızca sabit geçim ekonomisine dayalı basit köyler olarak gören anlayışın ötesinde, takas yöntemiyle mal alıp vererek ticaret yapan, gelişmiş ve organize bir toplumun varlığını da ortaya koydu.

İnsanlık, özellikle tahılları evcilleştirmeye başlamasıyla tarımsal üretime yöneldi ve yerleşik hayata geçti. Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi'ndeki Neolitik köyün içinde 8.500 yıllık yaşamın bir parçası olurken, buğdaya ilk dokunuş...

